

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของสังคมไทยสังคมไทยมีความผูกพันกับสถาบันศาสนาในลักษณะที่เป็นพิเศษแตกต่างกับชาติอื่นพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทยเป็นเสมือนรากเหง้าของความเป็นชาติหรือเอกลักษณ์ของชาติไทยทั้งด้านสังคมวัฒนธรรมและการเมืองถ่ายทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติจึงเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทยที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาและการจัดระเบียบทางสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการปกครองการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีจนถึงการดำเนินชีวิตประจำวันโดยมีวัดเป็นหน่วยปฏิบัติการหลักของสถาบันพระพุทธศาสนามีหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการศึกษาศีลธรรมจริยธรรมวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ไปสู่ชุมชนวัดจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างมากนั้นคือวัดกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดซึ่งจนยากที่จะแยกออกจากกันได้วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายวัดจึงเปรียบเหมือนชีวิตจิตใจหรือจิตวิญญาณของชุมชนและในขณะเดียวกันชุมชนก็เปรียบเสมือนร่างกายที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องอาศัยเกื้อกูลและช่วยเหลือซึ่งกันและกันดังนั้นวัดและชุมชนจะต้องสามัคคีกันทำให้ความร่วมมือร่วมใจและประสานสัมพันธ์อยู่คู่กันตลอดไป (พระเทพเวที, 2548, หน้า 1)

ดังที่พระราชวรมนี (ประยุทธ์ปยุตโต, 2548, หน้า 209) ได้กล่าวว่าวัดเป็นทุกอย่างของสังคมเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชนและสังคมและเป็นศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมเป็นส่วนประกอบที่จะขาดเสียมิได้สำหรับชุมชนในแต่ละระดับโดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมของวัดทำให้พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่นเช่นเดียวกับวัด พระสงฆ์จึงมีลักษณะของความเป็นผู้นำในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวัดเมื่อวัดเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจพระสงฆ์ก็มีฐานะเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและความร่วมมือต่างๆและนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันวัดมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสืบทอด

พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งเผยแผ่วิชาการต่างๆ ไปสู่สังคมตลอดถึงศิลปวัฒนธรรมของไทยส่วนใหญ่มาจากวัดแทบทั้งสิ้นกล่าวคือวัดเป็นทั้งสถานศึกษาสถานสงเคราะห์สถานพยาบาลสถานบันเทิงสโมสรพิพิธภัณฑสถานเป็นต้นในขณะเดียวกันพระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนเป็นที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจของผู้คนในสังคมหรือแม้แต่กิจการสาธารณประโยชน์ทางสังคมพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสถาบันพระพุทธศาสนาได้วางตนให้เป็นส่วนหนึ่งที่ผสมผสานกลมกลืนกับสถาบันอื่นๆ ในสังคมมาโดยตลอดพระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ด้วยการสงเคราะห์และเกื้อหนุนจากสังคมในทำนองเดียวกันนี้วัดและพระสงฆ์เป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์และช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมด้วยเช่นกันดังที่วัดและพระสงฆ์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อชุมชนและสังคมทั้งนี้แต่ละชุมชนหรือหมู่บ้านต่างมีวัดประจำเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรมและการทำกิจกรรมต่างๆ วัดเป็นสมบัติร่วมกันของคนทั้งชุมชนหรือหมู่บ้านที่ทุกคนจะต้องช่วยกันอุปถัมภ์ค้ำจุนและช่วยกันปกป้องดูแลรักษาไว้ในพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทยสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เพราะฉะนั้นการที่จะทำให้วัดมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้องช่วยกันพัฒนาทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อชุมชนนั้นๆ ซึ่งบทบาทของวัดก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับบทบาทของพระสงฆ์กล่าวคือพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการพัฒนาวัดจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการรับภาระหน้าที่นี้โดยตรงโดยที่พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาวัดให้เป็นอย่างศูนย์กลางของชุมชนได้นั้นจะต้องเป็นไปตามภารกิจของวัดทั้ง 6 ด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ที่ได้กำหนดภารกิจของวัดไว้ 6 ด้านซึ่งประกอบด้วยด้านการศึกษาการปกครองด้านการศาสนศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมและด้านการสาธารณสงเคราะห์ดังที่บทบาทของพระสงฆ์ต่อการปฏิบัติตามภารกิจทั้ง 6 ด้านของวัดจึงถือเป็นภารกิจสำคัญที่จะนำวัดไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาวัดให้เป็นอย่างร่วมหรือศูนย์กลางของชุมชนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2555, หน้า 2)

ด้วยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการสนองงานคณะสงฆ์และรัฐประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายในการอุปถัมภ์คุ้มครองและทำนุบำรุงศาสนาส่งเสริมการปรับปรุงองค์กรและกลไกที่รับผิดชอบด้านศาสนาเพื่อให้การบริการจัดการส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนามีความเป็นเอกภาพและ

ประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนาเพื่อนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตมากขึ้นดังนั้นวัดจึงต้องได้รับการพัฒนาในด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ให้มีความมั่นคงแข็งแรงปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่อสามารถใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบการพัฒนาวัดเพื่อให้วัดมีสภาพสะอาดสงบและสว่างเพื่อสร้างความสุขทางด้านจิตใจให้กับประชาชนจึงควรพัฒนาวัดแบบบูรณาการให้สอดคล้องกับภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์โดยระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเช่นชุมชนรอบวัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนราชการสถานศึกษาในพื้นที่เพื่อจุดมุ่งหมายให้วัดมีสภาพความเป็นศูนย์กลางชุมชนอย่างแท้จริงและยั่งยืน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่ามีระดับการพัฒนาอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาเพื่อเป็นกรณีศึกษาคือวัดในเขตอำเภอท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 50 วัด โดยที่แต่ละวัดมีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกันไปในการพัฒนาวัดด้านต่าง ๆ ให้เข้าสู่ความเป็นมาตรฐานที่ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาได้กำหนดไว้เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเช่นเป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นสถานที่รักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาสำหรับผู้คนในชุมชนและสำหรับพระภิกษุสามเณรเป็นต้นอีกทั้งชุมชนยังมีความโดดเด่นด้านการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นในการรักษานบธรรมนิยามประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนรวมถึงการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในขณะที่ชุมชนเองก็มีความหลากหลายทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมด้วยดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ศึกษาในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพวัดในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวัดในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการผู้มีตำแหน่งหน้าที่ปกครองวัดในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย เจ้าอาวาส 50 รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน 50 รูป รวมทั้งสิ้น 100 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกาญจนบุรี, 2556, หน้า 14)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัยในครั้งนี้ คือ หลักเกณฑ์การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 6 ด้านตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ประกอบด้วย ด้านการสาธารณูปการ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และด้านการสาธารณสงเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาองค์กร หมายถึง การเพิ่มประสิทธิผลขององค์การความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง ความสามารถในการตัดสินใจและปรับตัวขององค์การโดยให้มีการร่วมมือกันจากทุกคนในองค์กรและให้ถือว่าเป็นเป้าหมายส่วนบุคคลกับองค์กรคือเป้าหมายอันเดียวกัน

การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน หมายถึง การพัฒนาวัดให้เป็นไปตามมาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนากำหนดซึ่งวัดควรจะมีบทบาทในการทำหน้าที่และมีกิจกรรมต่าง ๆ โดยเจ้าอาวาสและคณะกรรมการของวัดจะต้องมีระบบการบริหารจัดการวัดสามารถตรวจสอบได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบระดับการปฏิบัติตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
2. ทราบแนวทางการพัฒนาวัดในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
3. นำผลการวิจัยไปปรับปรุง พัฒนาวัดในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ